

פרשת קרח – שבתון (הגיגים)

רציונאליזם קורחי

ד"ר חזות גבריאל

ממבט מודרני, קרוב לוודאי כי התנהלות קרח תזכה לשבת, ולא ברור לכאורה כיצד נוכל להפיק מפרשיה זו תועלת לימינו. התביעה מן המנהיגות להעמיד עצמה לביקורת מתמדת אינה רק לגיטימית, אלא אף הכרחית מראיה של התנהלות פוליטית תקינה. יותר מכך. בן ימינו היה ודאי משתמש במונח 'שקיפות' כדי לתאר את אשר ביקשו קרח ועדתו.

על רקע זה, התנהלותו של משה רבנו נחזית כיתגובת יתר, רגשנית וקיצונית. זאת ועוד, מבחן המחנות והמטות נראה מיותר שהרי מיתתן של החוטאים מהווה ראייה ניצחת לעמדת משה. מדוע ולמי היה צריך להוכיח דבר נוסף לפני מיתתם המשונה? יש כאן הפרדה בין שני שלבים הוכחה ועונש, ברם העונש הנורא הוא לכאורה הטוב שבהוכחות במקרה זה.

בבוחננו את הפרשנות של חז"ל אנו רואים כי הם מרחיבים את התמונה המקראית לשני כיוונים נוספים שונים שאינן עולים ישירות מן הפסוקים. במקרא, עיקר טענתו של קרח הינה טענת "למה תתנשאו" המבקשת שוויוניות. זוהי טענה אמונית / פוליטית בעלת ניחוח פילוסופי.

בנוסף, משלימים חז"ל את התמונה בשני רכיבים נוספים: הצבעה על כושרו הנבואי של קרח, ושרבוב יסוד הרציונאליזציה ההלכתית לתוך העימות בינו ובין משה. קרח שהיה מנושאי הארון "ופיקח היה, מה ראה לשטות זו"? ודוק, ראה דווקא, כלומר: חזה בכוחו הנבואי כי עתיד לצאת ממנו שמואל הנביא. באשר לעימות המילולי מתארים חז"ל שאלות קשות אותן שאל קרח את משה לעיני העם כדי להעמידו במבוכה - טלית שכולה תכלת, האם חייבת בעצמה בציצית? וכן, בית מלא ספרים, האם חייב במזוזה? אלו אינן שאלות תמימות של המבקש ללמוד, אלא שאלות המצביעות על הפרדוקס הגדול שבדברי משה.

כיצד, אם בכלל, משרתת הרחבת התמונה המקראית הזאת את הבנת האירועים, המניעים, המבחנים והעונש?

נראה כי עיקר טענתו של קרח שפיקח היה, לא היתה מכוונת כלפי בחירתו של משה ואת זאת ניתן להוכיח גם מתגובת משה לטענתו. משה רבנו עבר את מבחן הנאמנות האולטימטיבי והוא זכה לאישור מוחלט וסופי במעמד כל עם ישראל בהתגלות בהר סיני. מכאן והלאה מתחיל עידן חדש, עידן 'התורה שבעל-פה' שבה משה רבנו מכריע בשאלות יסוד מכל הסוגים, כולל הכרעות פוליטיות, גם בכוח הרציונאליזציה ההלכתית, שהרי הכל תורה. באנלוגיה לימינו, מי שאינו מכיר בסמכותו של ראש הממשלה, כופר במקור הסמכות, בדמוקרטיה, בעם ובנבחרי. את המרידה בבחירת משה קרח לא הרשה לעצמו, שהרי פיקח היה ועיניו ראו את כל מה שראה כל אחד מישראל. טענתו הסתומה והכוללת היתה כלפי כל מה שנראה לו כהחלטות לא רציונאליות של משה, במיוחד, באשר למעמד משפחות שבט לוי ומעמדו האישי.

בנקודה זו בדיוק, הוא ניסה להוכיח בדרך רציונאלית לחלוטין כי משה רבינו חלש בלוגיקה הלכתית וממילא גם בהחלטות הפוליטיות המחייבות הגיון לטעמו. בשל כך הוא סבר כי משה טעה באופן חמור ביחס אליו ואל משפחתו הבכירה. קרח ניסה להעמיד את 'בחירותיו של משה' על אדני ההיגיון האוניברסאלי הצרוף, תוך התעלמות מכוחו האמוני והסגולי של משה רבינו, אשר היה מחובר אל הקודש באופן רצוף. חז"ל הוסיפו על תמונה זו גם את כוחו הנבואי של קרח כדי להצביע על מקור נוסף למוטיבציה הקורחית.

משה רבינו שהבין את חומרת המצב במהלך הלילה לא ביקש מן הקב"ה להמיתו ואת עדתו מיד, אלא 'שיחק' באותו המגרש ובאותם הכלים ממש למען העם הצופה ולמעננו, הדורות הבאים. הוא תכנן וביצע שני מבחנים (מחנות ומטות) בעלי יסוד הנחזה להיראות רציונאלי. בחירה מפורשת באמצעות 'תופעה טבעית' לכאורה

שאחרון היהודים הצופים רואה ומבין בחושיו הבסיסיים. אבל וזה העיקר, בכך הוא הוכיח וקבע כי ההפרדה בין רציונאליזם ואי-רציונאליזם הינה בסופו של דבר מלאכותית. הכל טבע והכל נס ומקור שניהם אחד.

להערות : hazutg@gmail.com